

DATE NOI PRIVIND EVUL MEDIU TIMPURIU ÎN ZONA CENTRALĂ A DOBROGEI

Cristina Paraschiv-Talmațchi*, Gabriel Talmațchi*
Constantin Șova*, Anghel Bardac**

Abstract: *The material presented in this article comes from the early medieval settlement from Grădina (Grădina commune, Constanța County), located in the centre of Dobrudja, and is the result of surface investigations. The settlement is situated at the outskirts of Grădina village, in "Caraci" section, located approximately 2 km north-east from the exit to Cogealac, near "Turk's Well". Here, on the right bank of Mucova stream, on an area of about 160 m², annual farming works brought to surface many signs of habitation from the specified period, consisting of pottery, various objects used in current activities, pieces of coated clay and burned adobe (partially vitrified). Together with these materials, we also studied several ceramic fragments of jars, a rim fragment of a clay boiler and a spindle whorl, part of the collection of the school in Grădina; we were informed these items were also found in the above-mentioned settlement.*

In total, 418 pottery fragments were collected: 345 oxidant burned and 73 reductant burned. From the first category, 299 were made of common clay, 22 of kaolin and 24 of clean fine clay.

The pots made of common clay were made at the slow wheel, except a fragment that comes from the top of a pot. Regarding typology, the best represented type is the pot without handles, with bevelled or round rim, rarely grooved, with short or high neck. One fragment comes from the neck of a jar and another one seems to come from a bowl. The vessels were made of common paste and all decorated by incision. Sometimes the inside of the lip is also decorated.

Kaolin pots were made at the fast (three) and slow wheel. The most frequent type is the pot with or without handles, with rounded rim, more or less turned outwards, and short neck. Clay boilers are also well represented. Kaolin pots were also decorated by incision.

Pots without handles and pitchers are modelled from clean clay. Such pottery items were decorated by polishing sometimes combined with incised patterns.

The pots modelled from clean clay burned reducing show shades of gray-brown to black, and the core can be brown or gray. Such fragments come from pots with rounded lip and straight neck, and from jugs. Reducing burned vessels were decorated by polishing technique, sometimes associated with horizontal grooves.

Along with pottery, at this point we also collected a clay roundel, a spindle whorl, a weight, a piece of partially vitrified adobe and three pieces of coated clay.

Benefitting from materials found only at surface investigations, we turned to analogies of pieces found in well defined archaeological contexts in order to date the settlement at Grădina. Based on these analogies and on the observations made, we think that the early medieval settlement from Grădina dates to the 10th century - the first decades of the 11th century.

Rezumat: *Materialul prezentat în acest articol provine din aşezarea medieval timpurie de la Grădina (com. Grădina, jud. Constanța), situată în centrul Dobrogei, și este rezultatul unor cercetări de suprafață. Așezarea se află în teritoriul extravilan al satului Grădina, în punctul „Caraci” situat la circa 2 km nord-est de ieșirea spre Cogealac, lângă „Fântâna turcului”. Aici, pe malul drept al pârâului Mucova, pe un spațiu de circa 160 mp, lucrările anuale de exploatare agricolă aduc la suprafața solului*

* Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Piața Ovidiu, nr. 12, 900745, Constanța, România.

** Școala generală Grădina, com. Grădina, jud. Constanța.

numeroase urme de locuire din perioada precizată, constând în fragmente ceramice, obiecte diverse utilizate în activitățile curente, bucăți de lutuială și chirpici ars (parțial vitrificați). Materialele recoltate din acest punct le-au fost adăugate câteva fragmente ceramice de la oale borcan, un fragment de buză de căldare de lut și o fusaiolă, ce fac parte din colecția Școlii cu clasele I–VIII din Grădina, care par a proveni tot din așezarea menționată, după cum am fost informați.

În total, au fost strânse 418 fragmente ceramice, din care 345 arse oxidant și 73 arse reducător. Din prima categorie, 299 au fost confecționate din argilă comună, 22 din pastă caolinoasă și 24 din argilă fină, curată.

Vasele modelate din argilă comună au fost lucrate la roata lentă, excepția unui fragment care provine din partea superioară a unei oale. În privința tipurilor de vase, oala fără toartă, cu buza tăiată oblic sau rotunjită, mai rar cu șanțuire, cu gâtul scund sau mai înalt, este cel mai bine reprezentată. Un fragment provine de la gâtul unui urcior, iar un altul pare a sugera prezența castroanelor. Vasele confecționate din pastă comună au fost ornamentate, fără excepție, prin tehnica inciziei. Uneori decorul acoperă și partea interioară a buzei.

Vasele modelate din pastă caolinoasă au fost confecționate la roata înceată și la cea rapidă (trei). În privința tipurilor de vase, oala cu sau fără toartă, cu buza rotunjită, mai mult sau mai puțin răsfrântă spre exterior, cu gâtul scund, este cel mai bine reprezentată. Alături de acestea întâlnim și căldarea de lut. Ca și vasele confecționate din pastă comună și cele din caolin au fost ornamentate prin tehnica inciziei.

Vasele modelate din argilă curată sunt reprezentate de oala fără toarte și urcioare. Pentru ornamentarea acestei categorii ceramice a fost folosită tehnica lustruirii, combinată uneori cu aceea a inciziei.

Vasele modelate din argilă fină arse reducător prezintă nuanțe de la cenușiu-castaniu până la negru, iar în spărtură miezul poate fi castaniu sau cenușiu. Fragmentele provin de la oale cu gâtul drept și buză rotunjită și de la urcioare. Vasele arse reducător au fost ornamentate prin tehnica lustruirii, elementele acesteia fiind asociate uneori cu canelurile orizontale.

Alături de ceramică, din acest punct au mai fost adunate o rondea din lut, o fusaiolă, o greutate, o bucată de chirpici parțial vitrificați și trei fragmente de lutuială.

Beneficiind de materiale provenite doar din cercetări de suprafață, am apelat pentru încadrarea cronologică a așezării de la Grădina, evident provizorie în acest stadiu al cercetărilor, la analogii cu piese apărute în contexte arheologice bine definite. Pe baza acestora și a observațiilor făcute, considerăm că așezarea medieval timpurie de la Grădina aparține sec. X – primele decenii ale sec. XI.

Key words: surface research, settlement, potter, clay boiler, the 10th century - the first decades of the 11th century.

Cuvinte cheie: cercetare de suprafață, așezare, ceramică, căldare de lut, sec. X-primele decenii ale sec. XI.

Periplul nostru prin zona centrală a Dobrogei¹, cu atenție deosebită asupra perioadei de început a evului mediu, dar nu numai asupra acesteia, a fost legat, în ultimii ani, de prevederile planurilor de cercetare arheologică de la cetatea Ulmetum (Pantelimonu de Sus, jud. Constanța), care cuprind și efectuarea unor periegeze în teritoriul rural al acesteia. Rezultatele s-au concretizat în identificarea mai multor puncte cu materiale din perioada romană, o așezare medieval timpurie și una din sec. XVIII–XIX. Dintre acestea, doar așezarea medieval timpurie face obiectul studiului nostru, celelalte urmând a fi prezentate cu altă ocazie.

¹ Paraschiv-Talmațchi 2010, 283–301.

Aceasta se află în teritoriul extravilan al satului Grădina (com. Grădina, jud. Constanța)², în punctul *Caraci* situat la circa 2 km NE de ieșirea spre Cogealac, lângă *Fântâna turcului* (Pl. II). Aici, pe malul drept al pârâului Mucova (Pl. III), pe un spațiu de circa 160 mp, lucrările anuale de exploatare agricolă aduc la suprafața solului numeroase urme de locuire din perioada precizată, constând în fragmente ceramice, obiecte diverse utilizate în activitățile curente, bucăți de lutuială și chirpici ars (parțial vitrificat). Materialele recoltate din acest punct le adăugăm câteva fragmente ceramice de la oale borcan, un fragment de buză de căldare de lut și o fusaioală, ce fac parte din colecția³ Școlii cu clasele I-VIII din Grădina, care, după cum am fost informați, pot proveni tot din așezarea menționată.

Ceramica

În total, de aici au fost strânse 418 fragmente ceramice, din care 345 arse oxidant și 73 arse reducător. Din prima categorie, 299 au fost confecționate din argilă comună, 22 din pastă caolinoasă și 24 din argilă fină, curată.

Vasele modelate din argilă comună sunt reprezentate prin 44 de buze fragmentare, 26 de funduri și numeroase părți din zona umărului sau a corpului. Acestea au fost lucrate majoritar la roata lentă, dintr-o pastă care prezintă în compoziție, după caz: nisip și microprundișuri (albe/albe și roșii/roșii și negre/albe, roșii și negre); nisip, calcar alb de mici dimensiuni și microprundișuri (roșii/albe, roșii și negre); nisip și mică argintie de dimensiune medie (uneori și cu rare prezențe de calcar alb); nisip și mică argintie fină; nisip, calcar alb și mică roșiatică de mici dimensiuni; nisip și cochilii pisate. Ultimele patru compoziții au fost utilizate rar la confecționarea vaselor, cochiliile pisate și mica roșiatică găsindu-se, fiecare, în două, respectiv un fragment ceramic. Doar un fragment, ce provine din partea superioară a unei oale (Pl. VI/1, X/1), a fost lucrat la roata rapidă, fiind totodată unul din cele două exemplare în pasta cărora se găsesc cochilii pisate.

Dintre cele 299 de fragmente modelate din argilă comună, doar 41 au suportat o ardere uniformă, în profunzime, celelalte prezentând în spărtură miezul cenușiu (inclusiv acela lucrat la roată rapidă). Primele provin din zona buzei (10 exemplare), a fundului (un exemplar), respectiv a corpului de vas (30).

În privința tipurilor de vase, oala fără toartă, cu buza tăiată oblic sau rotunjită, mai rar cu șanțuire sau puternic trasă în afară, mai mult sau mai puțin răsfrântă spre exterior, cu gâtul scund sau mai înalt, este cel mai bine reprezentată. Un fragment cu prag exterior pare a proveni de la gâtul unui urcior ars oxidant, fără profunzime, și confecționat din pastă cu nisip și cochilii pisate. Existența unui fund fragmentar cu partea exterioară reliefată sugerează prezența castronului, dar el poate proveni și de la o oală fără toartă. Alte forme, pentru vasele modelate din argilă comună, nu putem preciza în acest stadiu al cercetărilor.

² Comuna Grădina este o unitate administrativă nou înființată, care cuprinde satele Grădina, Cheia și Casian. Anterior anului 2000 acestea au făcut parte din comuna Târgușor (Ghinea, Ghinea 2000, 102-123, 250).

³ De realizarea acesteia s-a ocupat dl. A. Bardac, profesor de istorie și fost director al instituției școlare, prin amabilitatea căruia, de-a lungul timpului, au ajuns în atenția arheologilor mai multe materiale specifice descoperite fortuit în zonă, precum și puncte cu resturi de locuire din diverse epoci (Vertan, Custurea 1979, 235; Irimia, Bardac 1995-1996, 13-21; Talmațchi, Bardac 2006, 377-380).

Pereții vaselor au grosimi care variază între 0,6-1 cm (cele mai multe sunt însă de 0,8-0,9 cm); diametrul gurii recipientelor variază între 13-21 cm, iar cel al fundurilor de vas între 9-13 cm. Acestea din urmă au grosimea de 0,6-1,2 cm, sunt drepte și nu prezintă marcă de olar.

Vasele confecționate din pastă comună au fost ornamentate, fără excepție, prin tehnica inciziei (Pl. IV, V, VI/1-4, IX, X, XI/1-9). Din zona corpului, cele mai numeroase sunt acelea cu câmp de linii orizontale (99), unele fin incizate și subțiri, altele mai adâncite și mai late, multe însă cu aspect neîngrijit, datorat și pastei cu numeroase microprundișuri (unele au 0,6-0,8 cm), care a împiedicat trasarea liberă a acestora. Șapte fragmente prezintă benzi de linii orizontale ce alternează cu spații nedecorate între ele, cinci linii orizontale tăiate de fascicule de linii oblice, iar pe unul sunt linii orizontale plasate la circa un centimetru distanță. Pe alte 38 de fragmente predomină liniile în val. Sub formă de benzi cu creastă mică și ascuțită sau lină rotunjită, ele se pot succeda, alternând cu spații libere nedecorate, sau se pot întretăia formând ochiuri. Uneori acestea apar în asocieri cu liniile orizontale pe care le suprapun (coborând dincolo de diametrul maxim al vasului) sau le preced, când sunt trasate în jumătatea superioară a corpului.

În zona umărului, vasele din această categorie prezintă următoarele ornamente: linii orizontale ce acoperă o suprafață de aproximativ trei centimetri imediat sub gât și care taie creasta benzii în val ce le secondează, urmată la rândul ei de linii orizontale; două benzi formate din câte șapte linii în val (ascuțit și cu dese întreruperi), secondate de linii orizontale (aspectul decorului este îngrijit, ca de altfel al întregului fragment ce distonează cu restul materialului); câmp de linii orizontale peste care a fost aplicată o bandă din cinci linii în val; linii orizontale peste care au fost trasate fascicule scurte din patru linii oblice, care se mai pot observa pe două registre (cele de pe umăr sunt de la stânga la dreapta, iar cele de pe rândul inferior de la dreapta la stânga); o bandă din patru linii în val lin; câmp de linii orizontale imediat de sub gâtul vasului, ca unic ornament; împunsături realizate cu un obiect cu mai mulți dinți (Pl. VI/2, IX/3), dispuse aproape vertical (un fragment) sau oblic (Pl. VI/3, XI/7) și ușor alveolate pe una din părți (un fragment).

Șapte dintre fragmentele care provin din zona gurii vaselor prezintă decor în val pe partea interioară a buzei, constând într-o bandă compusă din două, patru sau cinci linii (Pl. IV/12, 15; V/1a-b, 2, 3a-b; IX/2,4; X/8,9).

Vasele modelate din pastă caolinoasă sunt reprezentate prin cinci buze fragmentare (patru de la oale și una de la o căldare), partea inferioară a unei torți (ovală în secțiune, confecționată din pastă cu nisip fin), un fund fragmentar și 15 bucăți din zona corpului. Vasele au fost confecționate la roata înceată și la cea rapidă (trei), primele din pastă cu nisip de granulație mică și medie, respectiv din lut cu nisip și microprundișuri (albe/roșii și albe). Cele modelate la roata rapidă prezintă în pastă nisip fin. Cu excepția fragmentului de căldare, al cărui miez este cenușiu, toate celelalte au suportat o ardere oxidantă completă.

În privința tipurilor de vase, oala cu sau fără toartă, cu buza rotunjită, mai mult sau mai puțin răsfrântă spre exterior, cu gâtul scund, este cel mai bine reprezentată. Grosimea pereților variază între 0,5-1 cm, iar cea a singurului fund prezent este de 0,5-0,6 cm. Diametrul gurii recipientelor variază între 19-21 cm, iar cel al fundului de vas este de 9 cm. Alături de acestea întâlnim și căldarea de lut (Pl. VII/11, XII/1), a cărei buză țesită orizontal și îngroșată în zona urechiușei prezintă o perforație verticală, ovală, de $0,9 \times 0,7$ cm.

Ca și vasele confecționate din pastă comună și cele din caolin au fost ornamentate prin tehnica inciziei (Pl. VII, XII/2-5). Pe fragmentele care provin din zona umărului observăm

următoarele elemente: linii orizontale slab incizate, ce pornesc imediat de sub gât; două linii în val cu creastă lină plasate la distanță, secondate, după un registru de 1,5 cm nedecorat, de linii orizontale; o linie în val urmată de linii orizontale fin incizate și subțiri, sau mai late și adâncite.

Fragmentele care provin de la pereții vaselor pot prezenta, ca unic ornament, liniile orizontale, dispuse pe toată suprafață, sub formă de benzi cu spații libere între ele, sau singulare la distanță. Pe unul singur apar liniile în val în asociere cu cele orizontale.

Buzele acestor vase nu au fost ornamentate pe interior, iar singurul fund existent nu are marcă de olar.

Vasele modelate din argilă curată (Pl. VI/5-11) sunt reprezentate prin două fragmente de dimensiuni reduse care provin din zona gurii, unul de la gâtul unui urcior și 21 bucăți din zona corpului. Lutul din care au fost modelate recipientele a beneficiat de un proces de curățare atent efectuat, în urma căruia a căpătat un aspect fin, îngrijit. În compoziția lui se poate observa nisipul de granulație mică și, rareori, medie. Majoritatea acestor fragmente prezintă ardere oxidantă completă, doar două dintre ele având miezul cenușiu.

Ca tipuri de vase, putem aminti oala fără toarte și urciorul. Pereții primeia au grosimi ce variază între 0,9-1,2 cm, iar cei ai urcioarelor sunt de 0,6-1,3 cm.

Pentru ornamentarea acestei categorii ceramice a fost folosită tehnica lustruirii, combinată uneori cu aceea a inciziei. Elementele primeia sunt cele care predomină și constau în: lustruire mecanică pe toată suprafața fragmentelor; linii oblice care suprapun parțial liniile verticale, creând rețea în zona de întâlnire; linii oblice; linii în rețea, formând romburi. Motivele incizate sunt reprezentate doar de caneluri, care, în general, încheie, în partea inferioară a recipientului, zona decorată prin lustruire (linii verticale lustruite urmate de caneluri puțin adâncite).

Vasele modelate din argilă fină arse reducător (Pl. VIII/1-12, XII/6-15) sunt reprezentate prin cinci buze fragmentare, cinci funduri și 63 bucăți din corpul recipientelor. Ele au fost confecționate din pastă curată, în compoziția căreia, de regulă, se mai poate găsi nisip fin. Excepțional, se mai pot observa bucăți de calcar alb sau microprundișuri, toate de mici dimensiuni. Acestea nu sunt însă la suprafața vasului, ci în spărtură.

Ceramica arsă reducător prezintă nuanțe de la cenușiu-castaniu până la negru, iar în spărtură miezul poate fi castaniu sau cenușiu. Fragmentele provin de la oale cu gâtul vertical și buză inelată, alungită, puțin reliefată și de la urcioare. Pereții prezintă grosimi ce variază între 0,7-1,4 cm, cei mai numeroși fiind de 0,9-1 cm. Un fund mai bine păstrat are diametrul de 15 cm și grosimea de 1,1 cm.

Vasele arse reducător au fost ornamentate prin tehnica lustruirii, elementele acesteia fiind asociate uneori cu caneluri orizontale. Buzele oalelor prezintă lustruire mecanică, orizontală pe ambele fețe, iar corpul a fost lustruit mecanic pe toată suprafața, sau a fost ornamentat cu linii oblice inegale care ajung și până la fundul vasului, linii verticale (uneori tăiate în partea inferioară de o linie orizontală realizată în aceeași tehnică), linii oblice care se opresc într-o linie canelată, respectiv cu linii în rețea. Nici la această categorie ceramică nu au fost observate mărci de olar.

Alte materiale

Alături de ceramică din acest punct au mai fost adunate o rondea din lut, o fusaiolă, o greutate, o bucată de chirpici parțial vitrificat (Pl. VIII/15) și trei fragmente de lutuială.

Rondeaua a fost făcută din peretele unui vas mai mare, modelat din pastă cu nisip fin și ars oxidant. Ea este ușor convexă, are grosimea de 1,3-1,5 cm și suprafața de 4,9×5 cm.

Fusaiola a fost confecționată din pastă cu nisip fin și arsă oxidant (Pl. VIII/14, XI/10). Ea este bitronconică, având înălțimea de 2,1 cm, diametrul maxim de 2,8 cm, iar cel al bazei de 1,9 cm. Are partea inferioară mai scundă.

Greutatea a fost făcută dintr-o cărămidă, ce are în pastă rare cioburi pisate. Inițial, aceasta a fost probabil circulară, din cauza ciobirilor pe exterior prezentând acum o formă ușor neregulată (Pl. VIII/13). Suprafața ei este de 7,6×7,3 cm, iar grosimea de 2,4 cm.

Cele trei fragmente de lutuială păstrează urme de resturi vegetale. Acestea prezintă o ardere superficială și au fost găsite într-o zonă mai cenușoasă, ceea ce ne determină să presupunem că provin de la o locuință incendiată. Două dintre ele prezintă o față dreaptă.

Beneficiind de materiale provenite doar din cercetări de suprafață, vom apela pentru încadrarea cronologică a așezării de la Grădina, evident provizorie în acest stadiu al cercetărilor, la analogii cu piese apărute în contexte arheologice bine definite. Pentru conturarea unei imagini mai de ansamblu, cu rezervele cuvenite, vom aminti, după caz, și alte descoperiri similare, datate la rândul lor pe bază de analogii.

Cele mai apropiate analogii pentru ceramica de la Grădina le găsim la Capidava, în nivelul I (a doua jumătate a sec. X-mijlocul sec. XI). Semnalăm, în primul rând, prezența mai multor elemente ale gamei decorative prezente pe vasele arse oxidant apărute atât în centrul dunărean, cât și în așezarea central-dobrogeană. În acest sens, amintim: împunsături realizate cu un obiect cu mai mulți dinți, dispuse aproape vertical sau oblic și ușor alveolate pe una din părți care reprezintă apariții rare în ambele așezări⁴; fascicule oblice dispuse pe două registre cu înclinare diferită⁵; modalitatea de trasare a liniilor orizontale, la „extreme”, ori mărunte, dese și fin incizate, ori puternic adâncite⁶. Evident, nu toate elementele prezente pe vasele de la Capidava se regăsesc și pe cele de la Grădina, creștăturile, alveolele, asocierea de trei sau patru motive ornamentale pe același vas fiind întâlnite doar pe ceramica din prima așezare. Întâlnim însă, în ambele, căldarea din caolin⁷ și vasele arse reducător ornamentate atât cu linii oblice inegale, linii verticale, cât și cu linii dispuse în rețea⁸. Decorul în val neglijent executat și tipul de oală a cărei buză are muchie ascuțită în sus și umerii căzuți (prezentă la Grădina într-un singur exemplar – Pl. VI/1, X/1), par a avea analogii la Capidava⁹.

Câteva trăsături comune identificăm și cu materialul apărut în așezarea de la *Ghiolul Pietrei*, datat în primele decenii ale veacului al XI-lea¹⁰, precum dominarea suprafeței vaselor de cele două elemente de bază ale gamei decorative, liniile orizontale și cele în val; prezența benzii în val pe partea interioară a buzei; existența oalelor cu buză șanțuită, ornamentată cu

⁴ Florescu, Florescu, Diaconu 1958, 192, pl. XXIII/4-6, 195.

⁵ Florescu, Florescu, Diaconu 1958, 172, pl. V/8, 186, pl. XVII/3.

⁶ Florescu, Florescu, Diaconu 1958, 194.

⁷ Florescu, Florescu, Diaconu 1958, 211.

⁸ Florescu, Florescu, Diaconu 1958, 203.

⁹ Florescu, Florescu, Diaconu 1958, 198, fig. 108/43, 202, pl. XXV/5.

¹⁰ Mănușu-Adameșteanu 1991, 369.

bandă în val etc¹¹. Dintre deosebiri, semnalăm lipsa mărcilor de olar și a fragmentelor de amforă de la Grădina, prezența și altor elemente decorative pe buza vaselor de la *Ghiolul Pietrei* în afara benzii în val, a liniilor scurte dispuse în unghi în zona gâtului¹² etc.

Unele analogii găsim și la Vișina¹³, pe grindul Caraorman în punctul *La Zaițova*¹⁴, la Basarabi¹⁵, Istria¹⁶, în Dobrogea, Dridu¹⁷, în Muntenia, sau Durankulak¹⁸, în nord-estul Bulgariei.

În teritoriul din apropierea așezării de la Grădina am identificat, în timpul unor periegeze, două așezări la Târgușor și una la Pantelimonu de Sus. Acestea au făcut deja obiectul unui studiu¹⁹. Pe baza analogiilor ele au fost datate în sec. IX-X. Comparând materialul de la Grădina cu acela din așezările menționate anterior, constatăm unele deosebiri care ne determină, momentan, să nu le considerăm contemporane, decât eventual pe o perioadă scurtă de timp. Astfel, la Grădina sunt prezente liniile oblice dispuse în fascicul pe umărul vaselor arse oxidant, pe când la Pantelimonu de Sus acest decor apare foarte rar, iar în cele două așezări de la Târgușor deloc; înțepăturile făcute în zona umărului cu un obiect cu mai mulți dinți le găsim doar la Grădina; situația este similară pentru decorul în rețea prezent pe vasele modelate din pastă fină, curată, atât cele arse oxidant, cât și reducător. Totodată, menționăm apariția căldării de lut, ca tip ceramic, doar la Grădina.

La o retrospectivă asupra celor prezentate, luând în considerare observațiile făcute asupra materialului ceramic și analogiile, putem spune că pe teritoriul localității Grădina perioada medieval timpurie este reprezentată de o așezare de proporții reduse, pentru care propunem, în acest stadiu al cercetărilor, încadrarea cronologică în sec. X-primele decenii ale sec. XI.

¹¹ Mănucu-Adameșteanu 1991, 367-368.

¹² Mănucu-Adameșteanu 1991, 368.

¹³ Mănucu-Adameșteanu, Mănucu-Adameșteanu 1992, 211-215.

¹⁴ Simion 1971, 58, 59, pl. IV.

¹⁵ Barnea 1962, 352-357, 360-361.

¹⁶ Pippidi *et alli* 1959, 316, 317, fig. 13.

¹⁷ Zaharia 1967, 118, fig. 45/6.

¹⁸ Angelov 1989, 169, pl. 1a/B.

¹⁹ Paraschiv-Talmațchi 2010, 283-301.

Bibliografia

- Angelov, S. (ed.) 1989, *Durankulak*, I, Sofia.
- Barnea, I. 1962, *Ceramica din cariera de cretă de la Basarabi (reg. Dobrogea)*, SCIV 12, 2, 349-368.
- Florescu, Gr., Florescu, R., Diaconu, P. 1958, *Capidava. Monografie arheologică*, I, București.
- Ghinea, E., Ghinea, D. 2000, *Localitățile din România. Dicționar*, București.
- Irimia, M., Bardac, A. 1995-1996, *Noi descoperiri din epoca bronzului la Grădina (jud. Constanța)*, Pontica 28-29, 13-21.
- Mănucu-Adameșteanu, Gh. 1991, *Săpăturile de salvare din așezarea feudal timpurie de la Ghiolul Pietrei, com. Independența, județul Tulcea*, Peuce 10, vol. 1, 365-370; vol. 2, 319-339.
- Mănucu-Adameșteanu, M., Mănucu-Adameșteanu, Gh. 1992, *Așezarea de la Vișina, jud. Tulcea*, Materiale 17, Ploiești 1983 (Partea I), 205-216.
- Paraschiv-Talmațchi, C. 2010, *Noi informații privind evul mediu timpuriu în zona centrală a Dobrogei*, Pontica 43, 283-301.
- Pippidi, D.M., Eftimie, V., Stoian, I., Popescu, Em., Dimitriu, S., Coja, M., Zirra, V., Alexandrescu, P., Berciu, D., Preda, C. 1959, *Raport asupra activității șantierului Histria în campania 1956*, Materiale 5, 283-328.
- Simion, G. 1971, *Descoperiri arheologice pe grindurile din Delta Dunării*, Peuce 2, 47-61.
- Talmațchi, G., Bardac, A. 2006, *Descoperiri monetare romane imperiale în satul Cheia (com. Târgușor, jud. Constanța)*, Pontica 39, 377-380.
- Vertan, A., Custurea, G. 1979, *Descoperiri monetare în Dobrogea (I)*, Pontica 12, 229-246.
- Zaharia, E. 1967, *Săpăturile de la Dridu. Contribuții la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, București.

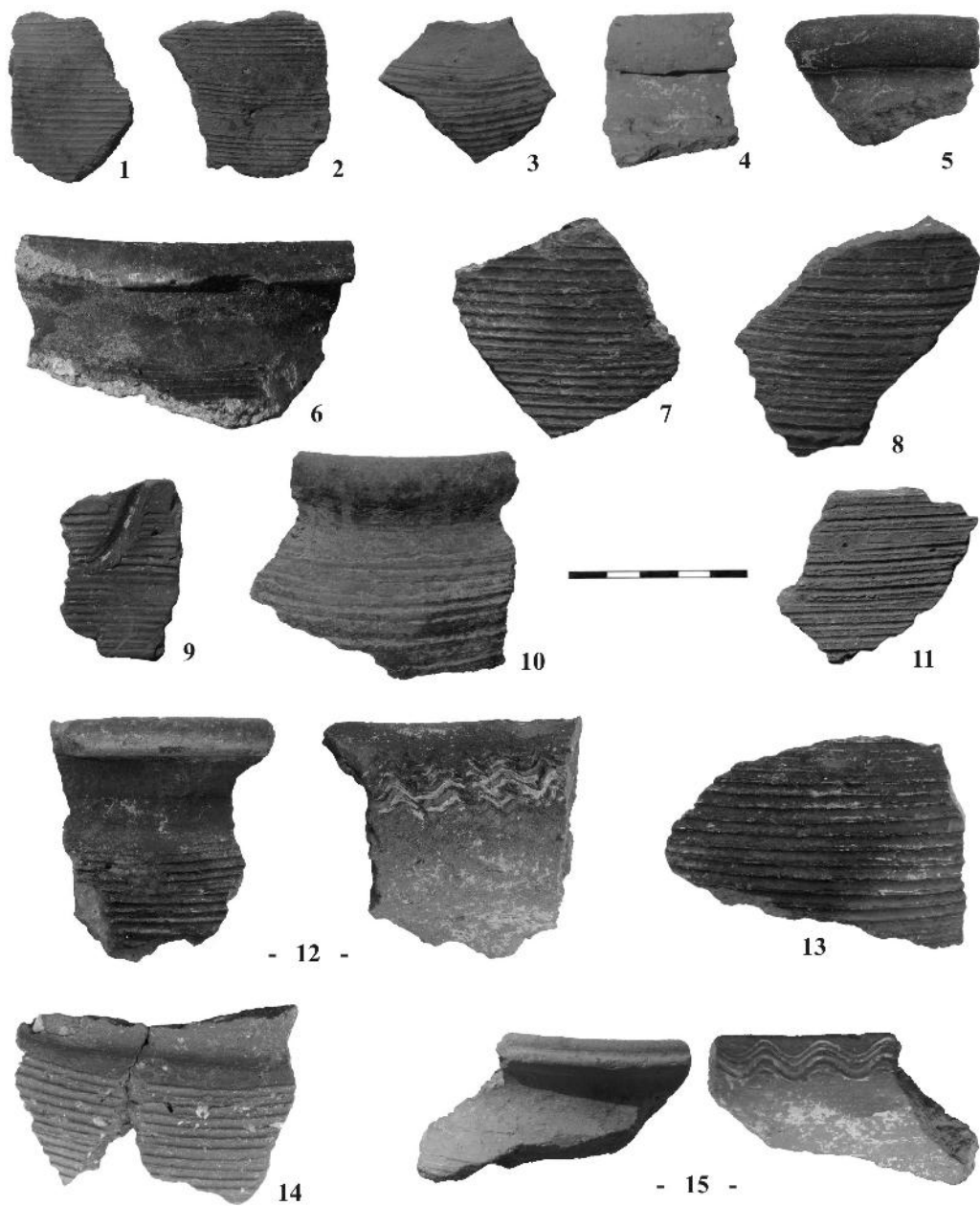
Pl. I. Poziționarea administrativă a localității Grădina (jud. Constanța).
Pl. I. The administrative positioning of Grădina (Constanța county).

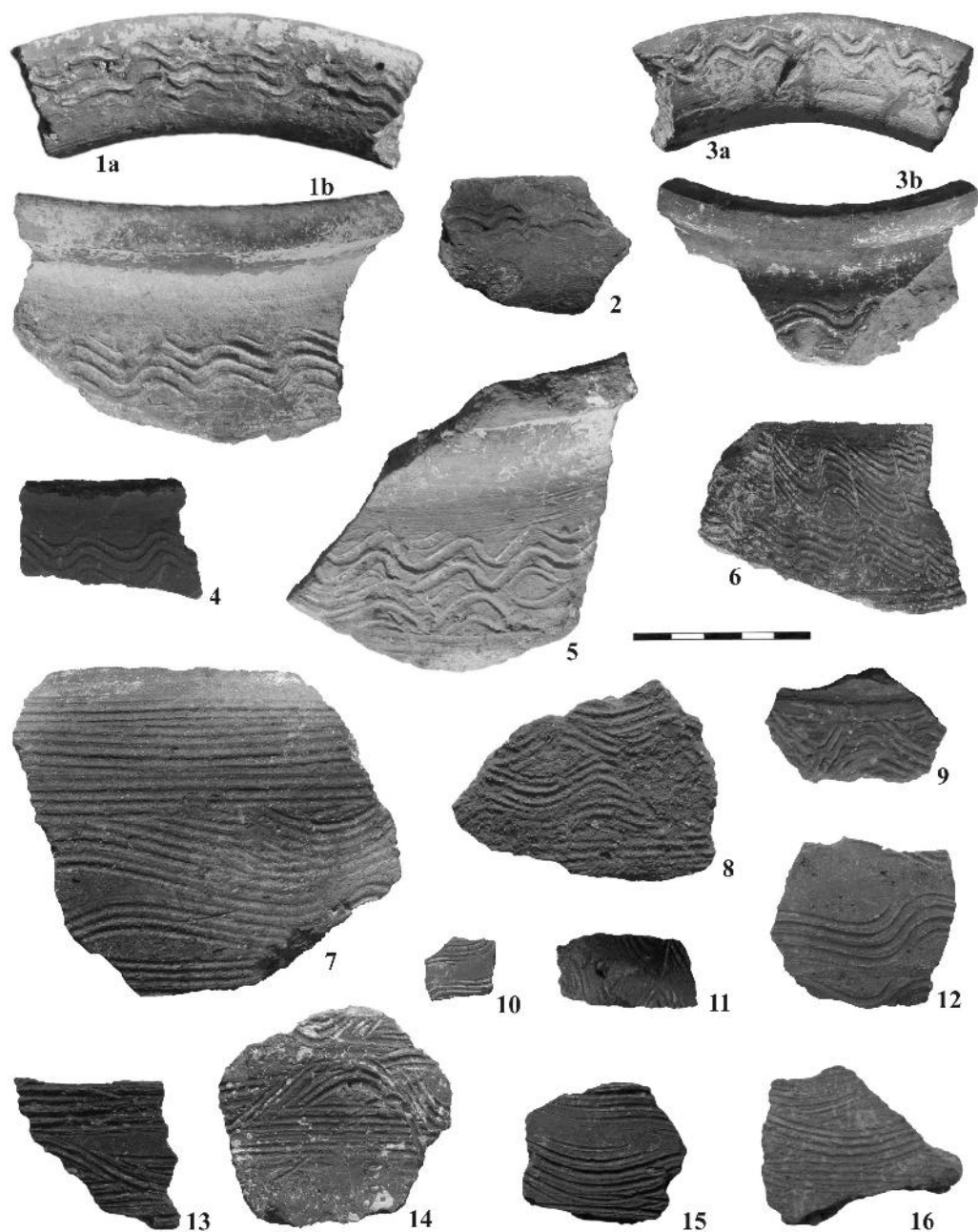
Pl. II. Localizarea în teren a așezării medievale timpurii (punctul *Caraci*).
Pl. II. Location in the field of early medieval settlement (point Caraci).

Pl. III. 1-2 Punctul *Caraci*, la nord-est de localitatea Grădina.
Pl. III. 1-2 Punctul Caraci, la nord-est de localitatea Grădina.

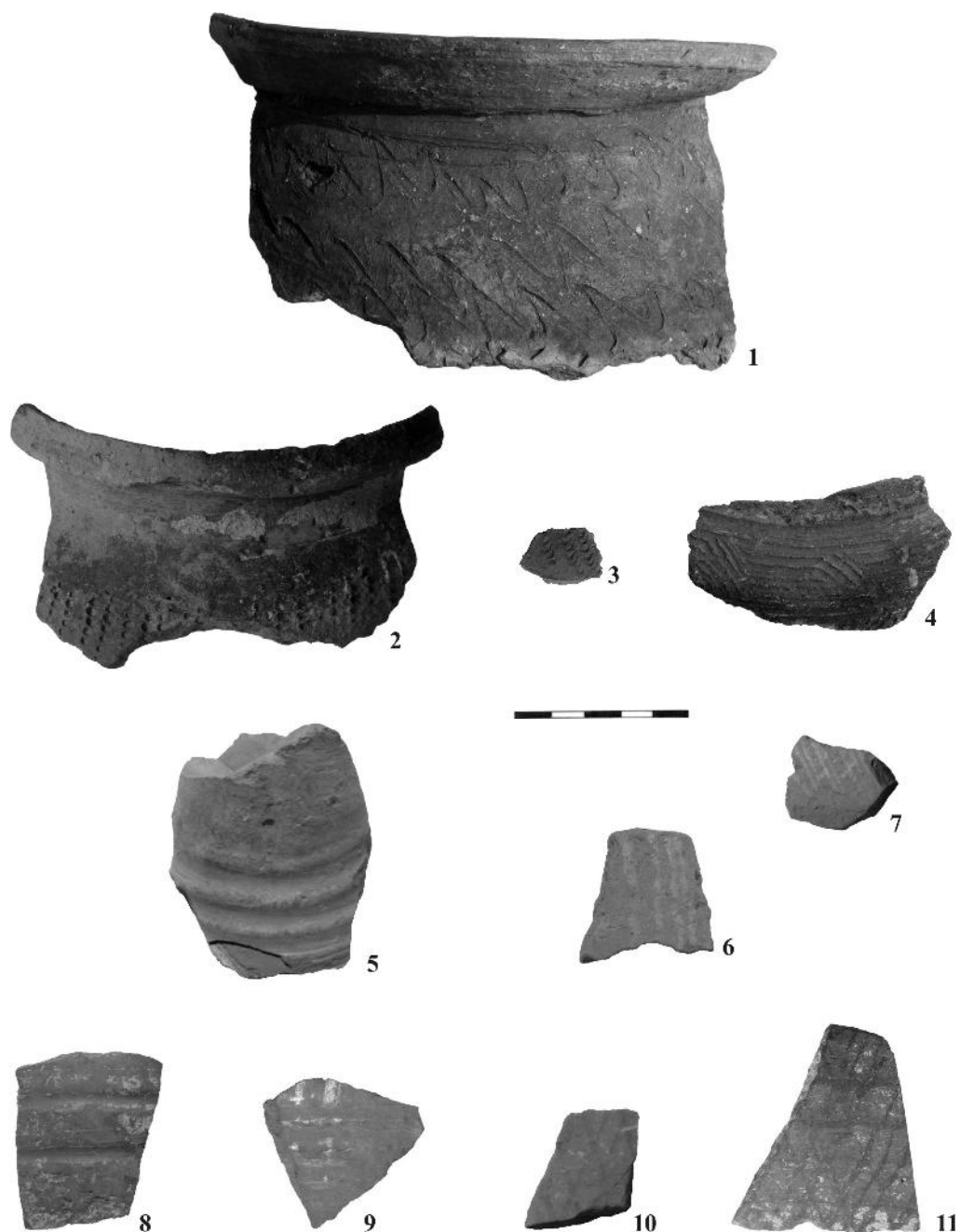

Pl. IV. Ceramică arsă oxidant (de uz comun).
 Pl. IV. Oxidant burned ceramics (common use).

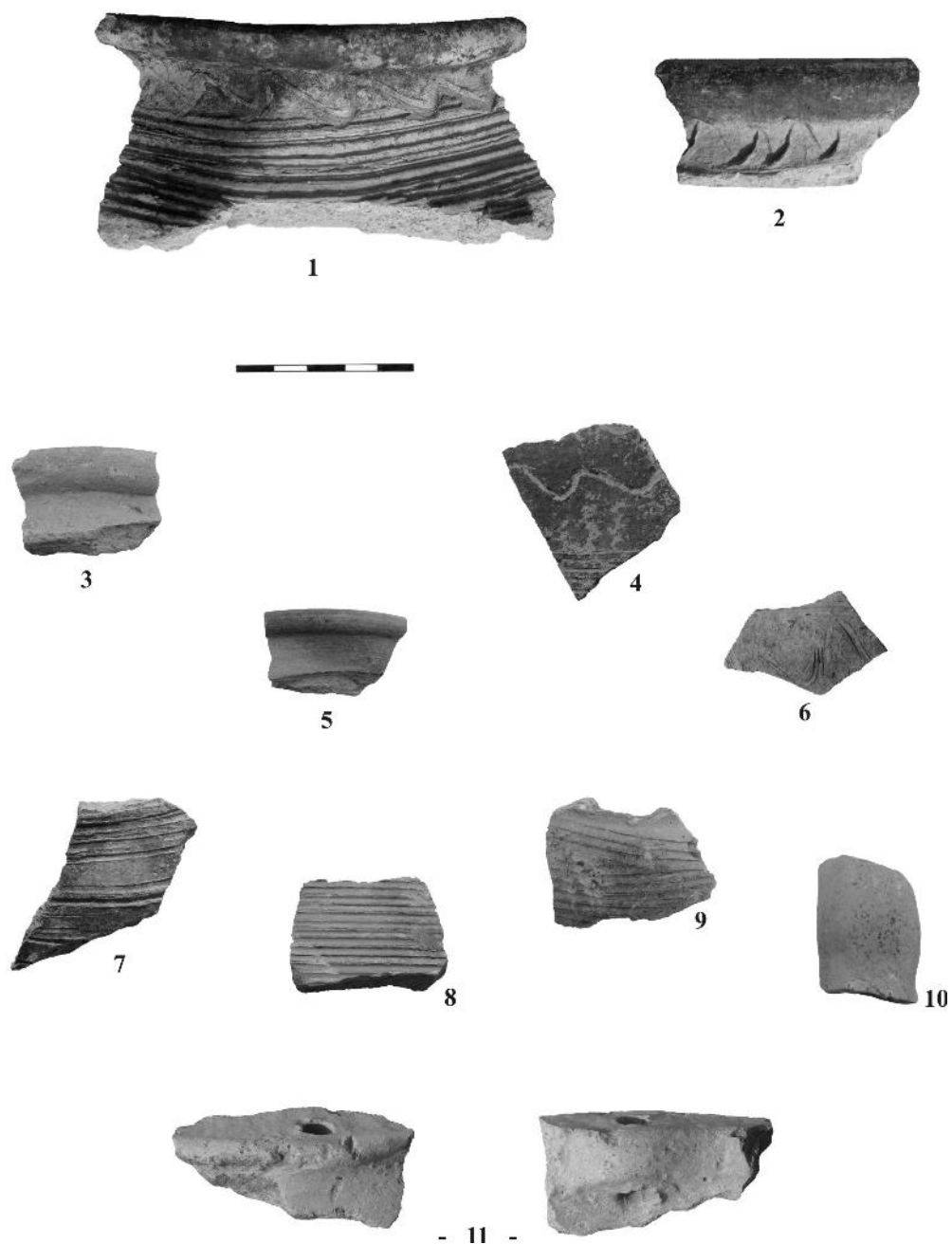

Pl. V. Ceramică arsă oxidant descoperită la Grădina (de uz comun).

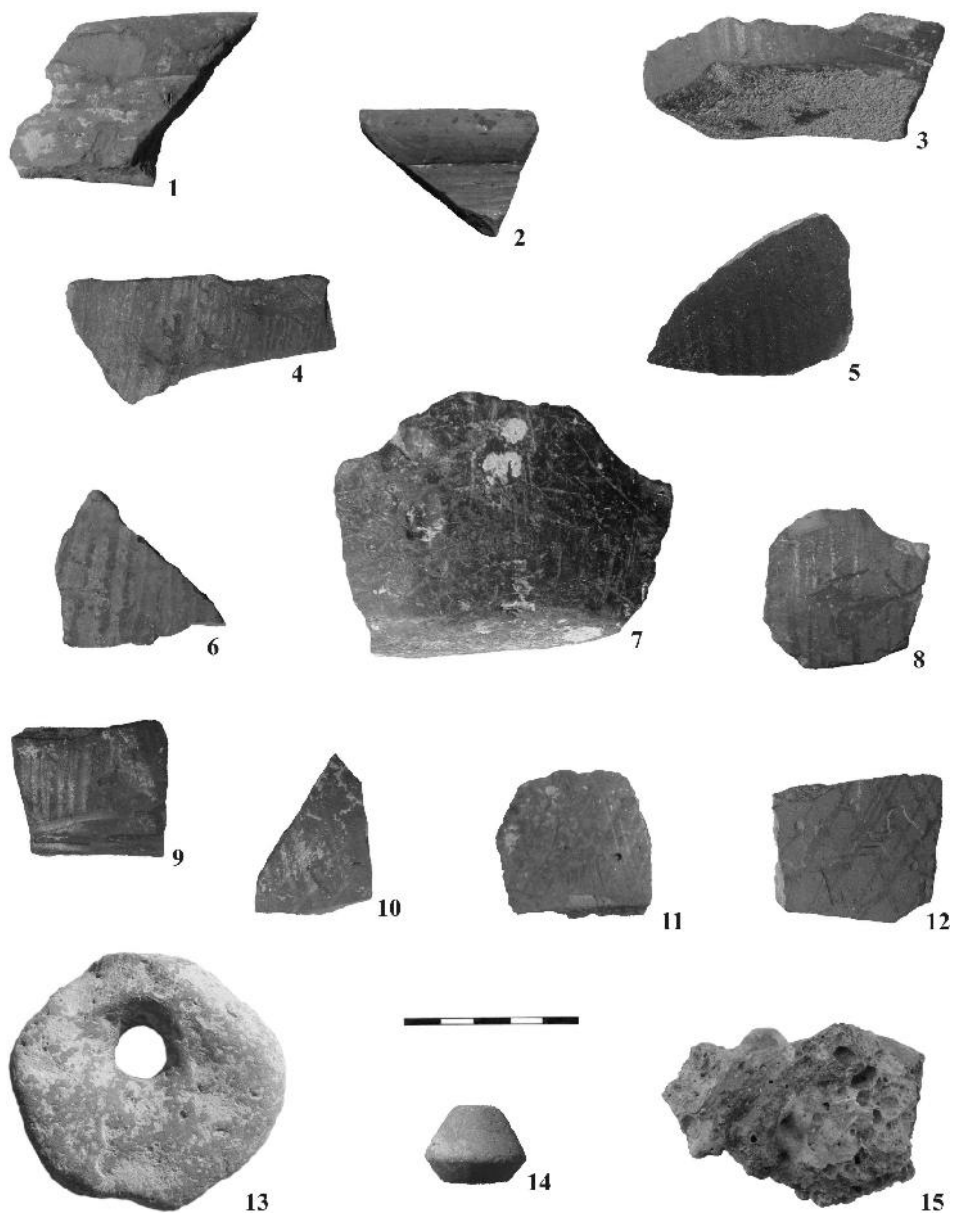
Pl. V. Oxidant burned ceramics (common use).

Pl. VI. Ceramică arsă oxidant: de uz comun (1-4), cu pastă fină (5-11).
 Pl. VI. Oxidant burned ceramics: common use (1-4), with fine paste (5-11).

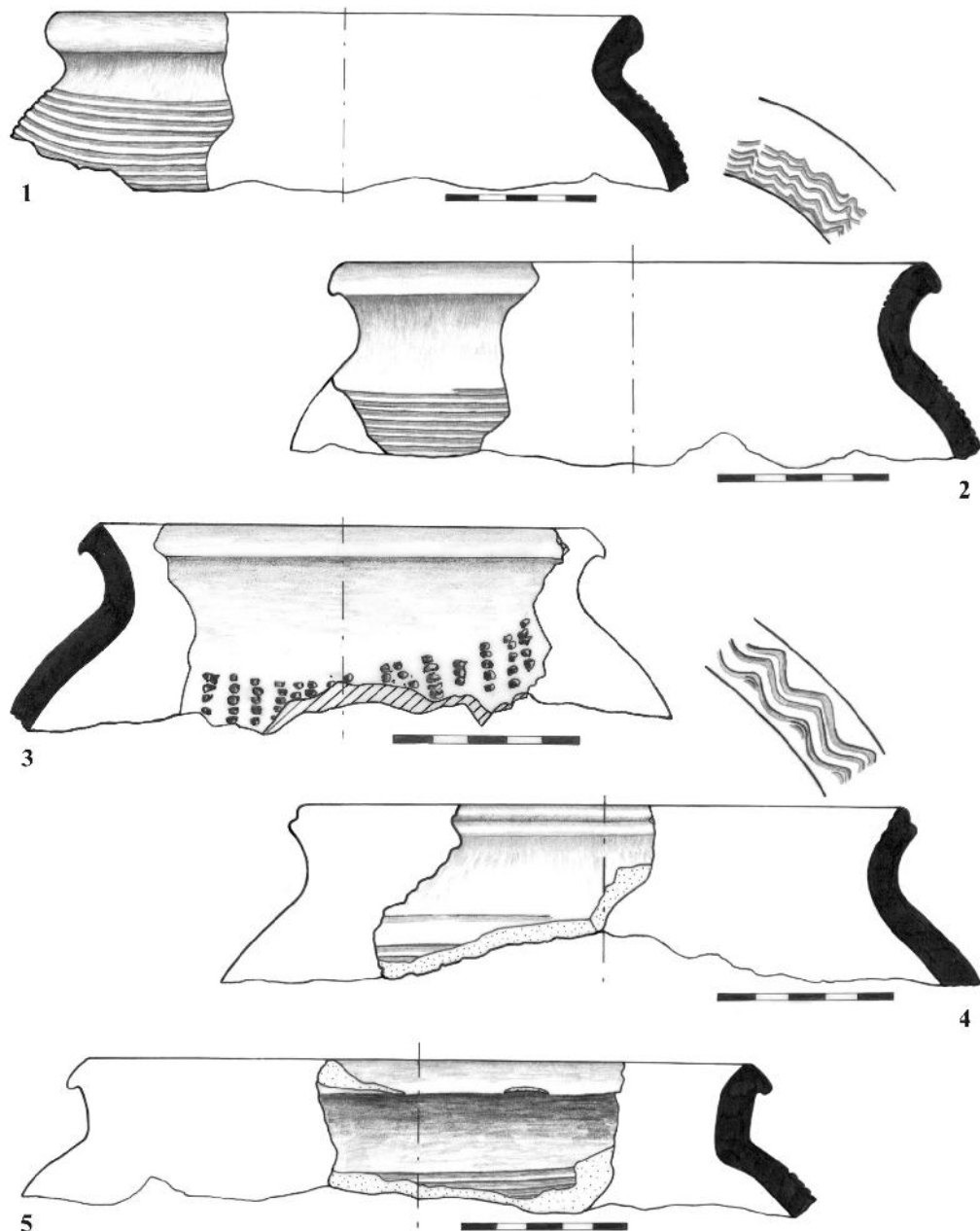
Pl. VII. Vase din pastă caolinoasă.
Pl. VII. Pots with kaolin paste.

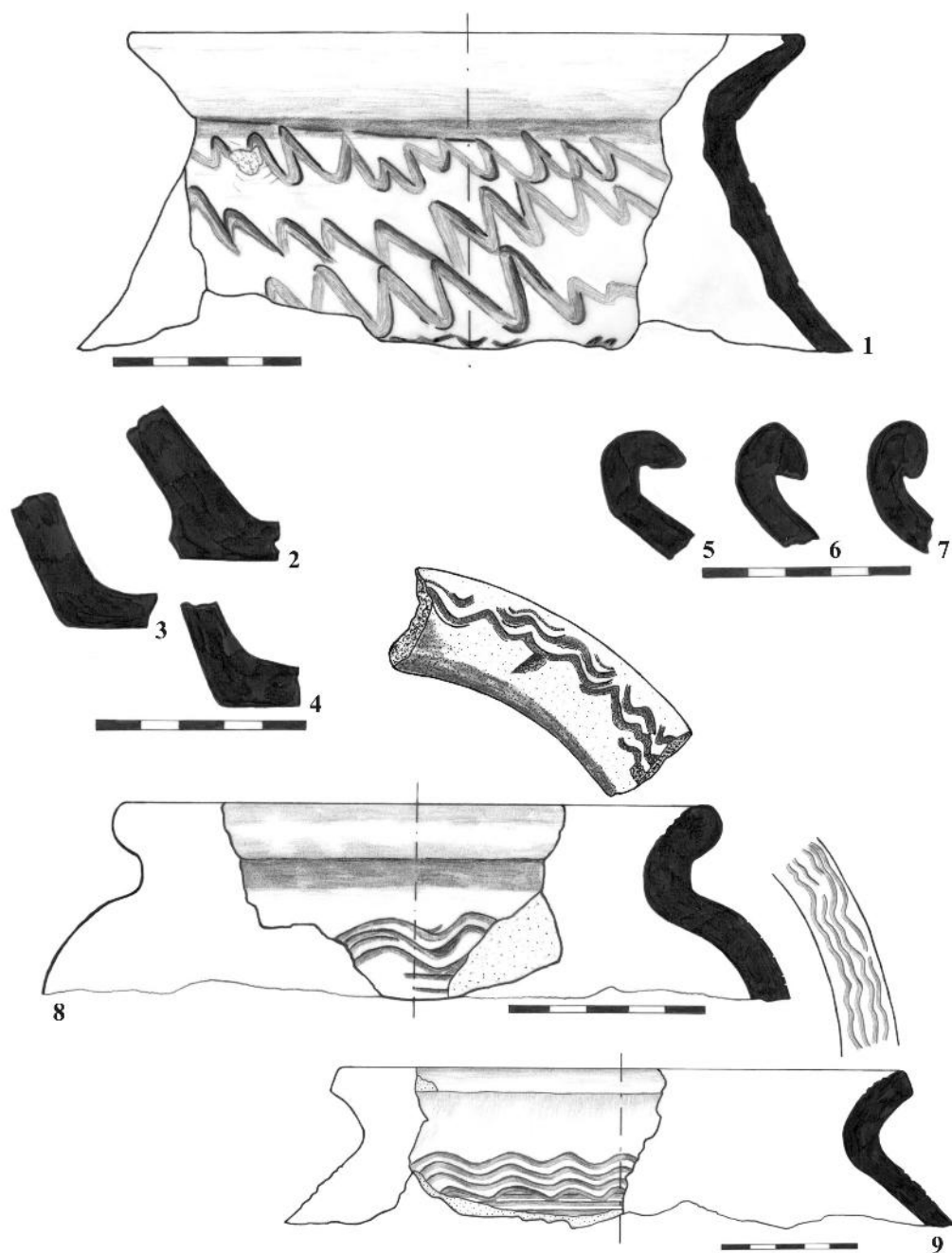
Pl. VIII. Ceramică arsă reducător (1-12), greutate (13), fusaiolă (14)
și chirpici vitrificate (15) de la Grădina.

*Pl. VIII. Reducing burned ceramics (1-12), weight (13), Spindle whorl (14)
and vitrified adobe (15) from Grădina.*

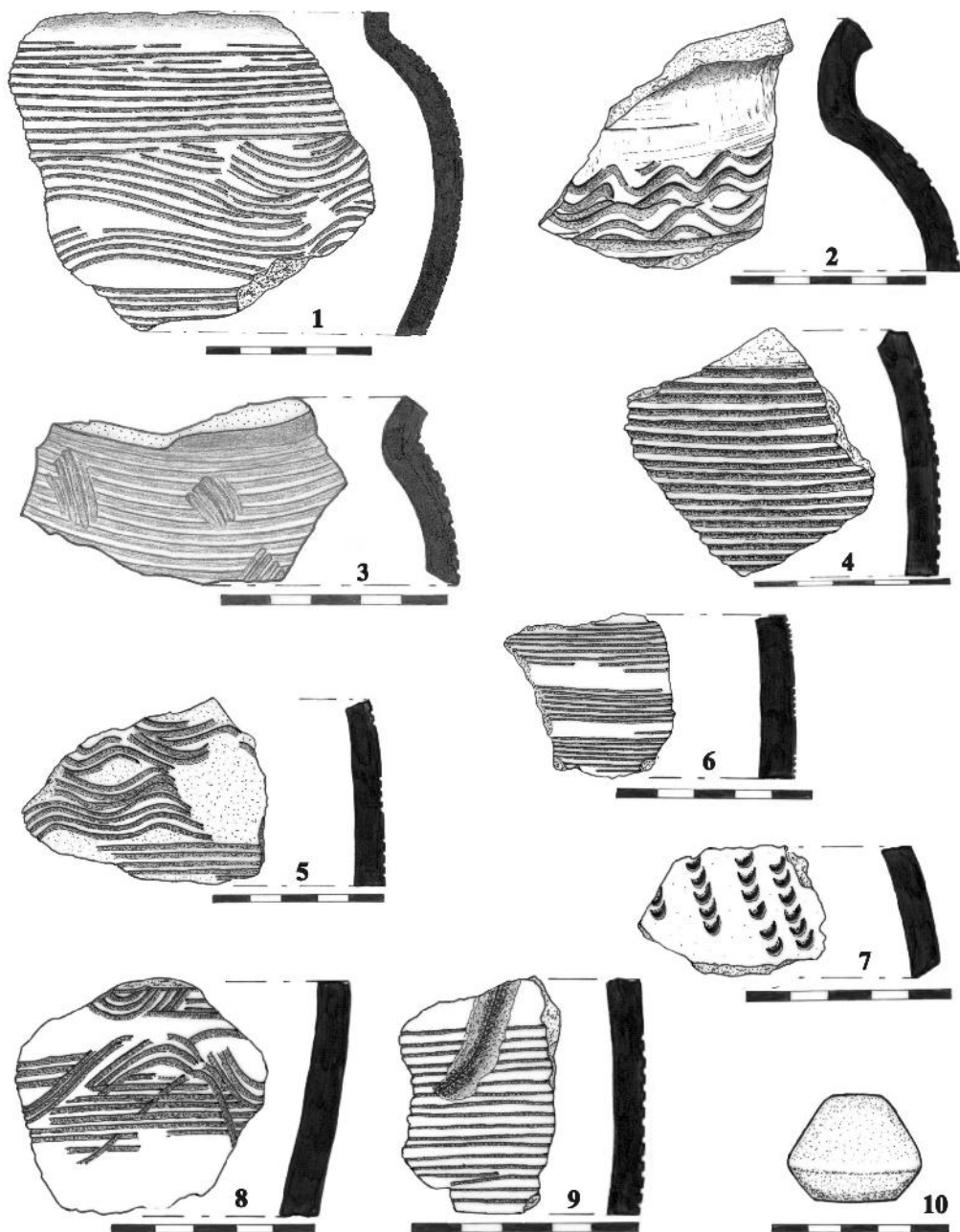

Pl. IX. Ceramică arsă oxidant (de uz comun).
Pl. IX. Oxidant burned ceramics (common use).

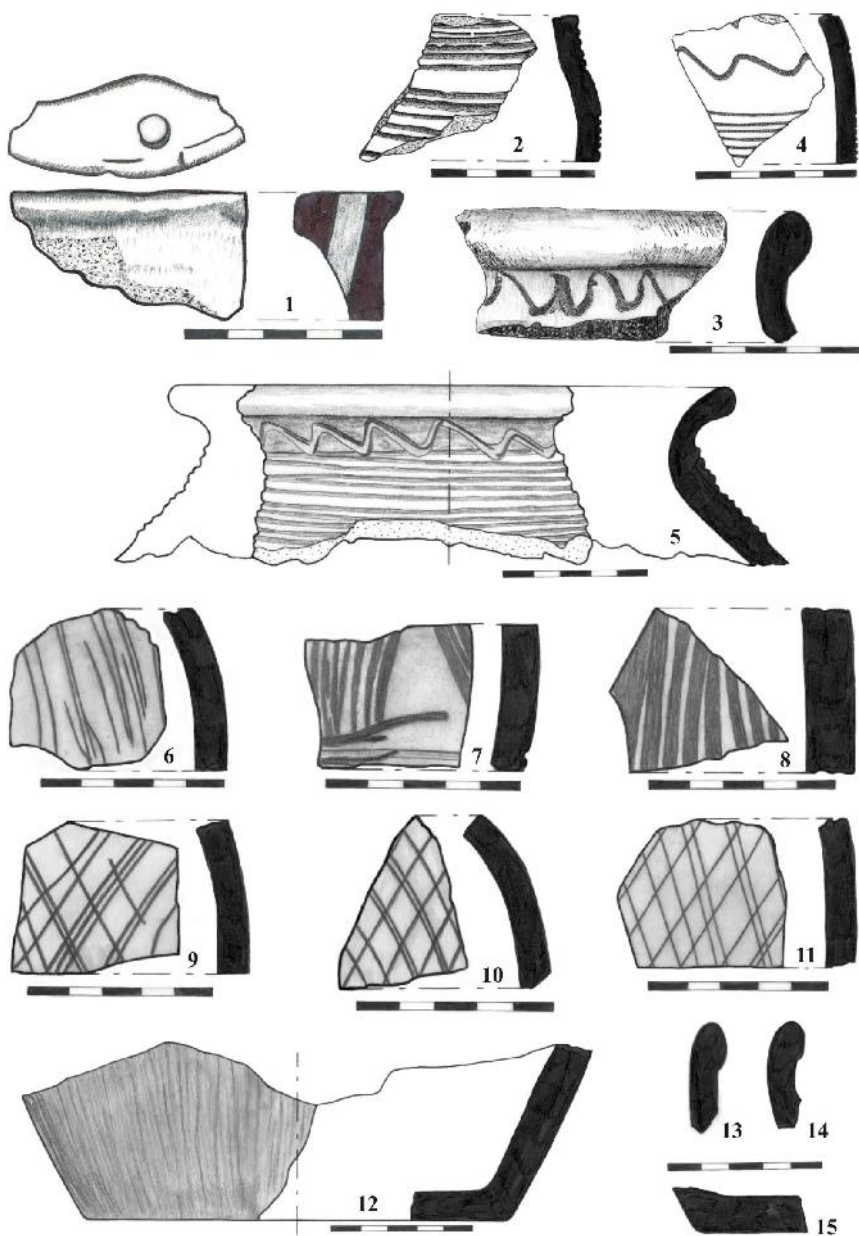

Pl. X. Ceramică arsă oxidant (de uz comun).

Pl. X. Oxidant burned ceramics (common use).

Pl. XI. Ceramică arsă oxidant (1-9 - de uz comun) și fusaiolă (10).
 Pl. XI. Oxidant burned ceramics (1-9 - common use) and Spindle whorl (10).

Pl. XII. Ceramică din pastă caolinoasă (1-5) și arsă reducător (6-15).

Pl. XII. Pots with kaolin paste (1-5) and reducing burned (6-15).